

Date: 17th September-2026

**ZAMONAVIY XITOIY FALSAFASINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH
TENDENSIYALARI**

Xolmatova Dildora Rasul qizi

Annotatsiya: Ushbu tezisning maqsadi zamonaviy Xitoy falsafasi o'zining qadimiy ildizlari va boy tarixiy merosiga asoslanib, globalizatsiya va zamonaviy jahon tizimi ta'siri ostida rivojlanib borayotganligini ko'rsatib berishdir. Falsafiy tafakkur rivoji nafaqat qadimgi davrda, balki hozirda ham yurt farovonligi va xalq hamjihatligini ta'minlashda, adolatli siyosiy tizim yaratishda yordam bermoqda. Global madaniyatlararo muloqot va texnologik integratsiya jarayonida Xitoy falsafasida yangi tendensiyalar namoyon bo'lmoqda.

Kalit so'zlar: Xitoy, neokonfutsiychilik, buddizm, daosizm, marksizm, Kan Yuvey, Lyan Shumin, Lyan Sichao.

Zamonaviy Xitoy falsafasi ko'p ming yillik tarixiy merosga tayanib, globalizatsiya va zamonaviy jahon tizimi ta'sirida izchil rivojlanib bormoqda. Xitoyda falsafiy tafakkur erta shakllangan bo'lib, u nafaqat qadimgi davrda, balki hozirgi kunda ham yurt farovonligi, xalq hamjihatligi va adolatli siyosiy tizim yaratishda muhim o'rin tutadi. Global madaniyatlararo aloqalar va texnologik integratsiya jarayonida Xitoy falsafasida yangi yo'nalishlar yuzaga kelmoqda.

Konfutsiylik, daosizm va legizm kabi qadimiy falsafiy oqimlar zamonaviy Xitoy jamiyatining ma'naviy-axloqiy asoslarini shakllantirishda hamon muhim rol o'ynaydi. Konfutsiylik insonparvarlik, oilaviy qadriyatlar va ijtimoiy tartibni ta'kidlash orqali zamonaviy muammolarga yechim izlaydi. Daosizm tabiat bilan uyg'un yashash g'oyasini ilgari surib, ekologik muvozanat masalalarida dolzarblik kasb etmoqda. Buddizm esa ruhiy tinchlik va ichki xotirjamlikka intilish orqali zamonaviy jamiyatdagi stressni kamaytirish vositasi sifatida qaraladi.

Marksizمنىing ijtimoiy-iqtisodiy nazariyalari Xitoy Kommunistik Partiyasi siyosatida markaziy o'rin tutib, ijtimoiy adolat va tenglikka erishish yo'nalishida yangilanib bormoqda. Shu bilan birga, feminizm, postmodernizm va eksistensializm kabi g'arb falsafasi oqimlari ham Xitoy jamiyatida muhokama qilinib, modernizatsiya jarayonlariga ta'sir ko'rsatmoqda.

XX asrda G'arb tafakkurining hukmronligiga javob sifatida yuzaga kelgan neokonfutsiychilik an'anaviy Konfutsiy qadriyatlarini zamonaviy jamiyat ehtiyojlariga moslab qayta talqin qilishga intiladi. Szyon Shili va Feng Youlandan boshlangan bu maktab metafizika, gnoseologiya, etika va siyosatni qamrab olgan keng qamrovli falsafiy tizim sifatida shakllandi.

Kan Yuvey, Lyan Shumin, Lyan Sichao va Yan Fu kabi mutafakkirlar zamonaviy Xitoy falsafasi rivojiga sezilarli hissa qo'shdilar. Kan Yuvey "Buyuk birlik haqida kitobi" asarida jamiyat farovonligini fuqarolarning ma'rifiy salohiyati bilan bog'ladi va davlat

Date: 17th September-2026

islohotlari tarafdori bo'ldi. Lyan Shumin ma'naviy tamoyillar asosidagi taraqqiyotni, Lyan Sichao esa g'arb ilmi bilan an'anaviy Xitoy uslubining uyg'unlashuvini, Yan Fu esa G'arb yutuqlarini o'zlashtirish orqali mamlakatni qoloqlikdan olib chiqish g'oyalarini ilgari surdilar.

Xulosa qilib aytganda, Xitoy falsafiy tafakkuri qadimiy ildizlarga ega bo'lib, konfutsiylik, daosizm va legizm kabi maktablar bilan negizlangan hamda neokonfutsiychilik kabi yangi talqinlar orqali rivojlanishda davom etmoqda. Zamonaviy Xitoy falsafasi boy tarixiy merosini saqlab qolgan holda globalizatsiya va texnologik taraqqiyot sharoitida o'z qiymatini yo'qotmay, jamiyatning kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashda va dunyo falsafasi rivojiga hissa qo'shishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Древнее Китайская философия 2-х томах. М.: 1972.
2. Китай – Л- М. 1940.
3. Хўжаев Аблат. Буюк ипак йўли: муносабатлар ва тақдирлар. Т.: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси», 2007.
4. Ванг Чжунгхан. Чжунгтуо минзу ши (XXP халқлари тарихи). Пекин, 1994.
5. Yu Jiyuan. Contemporary Chinese Philosophy. Oxford: Blackwell, 2002.
6. Ames Roger and Jinhua Jia. New Confucianism and Modern China. The Oxford Handbook of Chinese Philosophy, Oxford University Press, 2014.
7. Lyan sichao. Sin min sho. Pekin, 1960.

